

Učivo stylistiky v učebnici českého jazyka pro 2. období 1. stupně (4. ročník)

NAKLADATELSTVÍ NOVÁ ŠKOLA, učebnice Český jazyk pro 4. ročník (Mühlhauserová, Janáčková, Příborská, Zbořilová, Nová škola, Brno 2003)

slohový útvar / téma	Informace k tématu (poučky, ukázky zpracování)	Didaktický postup, úkoly k tématu atd.
VYPRÁVĚNÍ Prázdniny, naše vlast, mateřský jazyk (s. 3)	<i>Prázdninové obrázky (koupání, tábornický výlet); Informace o cizích jazycích</i> - uveden krátký text o mateřském jazyce a vyjmenováno několik cizích jazyků; <i>Hymna České republiky</i>	- vyprávění o prázdninách podle obrázků - žáci vypráví spolužákům o svých zážitcích, vyjmenují dopravní prostředky, kterými cestovali - mají vysvětlit pojmy mateřský jazyk a rodná země - <i>Kde se hraje státní hymna? Jak se chováme, když hraje hymna? Znájí autora hudby?</i>
DOPIS A TELEGRAM Sdělení, dopis, telegram (s. 7)	<i>Uvedeny obrázky s příklady různých sdělení, ukázka, jak vypadá vzkaz, jak se píše telegram, osnova pro dopis:</i> - telefonický hovor + písemný vzkaz - krátký odstavec s informacemi, na základě kterých pak sestaví dopis - telegram: stručnost, neobsahuje háčky, čárky, velká písmena - opakování psaní adresy	- telefonický hovor ve dvojicích (nemocný kamarád volá spolužákovi ohledně úkolů do školy), poté napíše krátký vzkaz pro maminku, že šli za nemocným kamarádem - na základě údajů (Pavel psal, že dorazil bez potíží, cestou pozoroval krajinu, četl knížku, na nádraží čekala maminka se sestrou, děkuje za prázdniny, pozdravuje babičku) sestaví dopis Pavla babičce - sestaví telegram pro babičku se sdělením, kdy a kam přijedou - <i>Jaké zprávy se obvykle sdělují pomocí telegramu?</i>
VYPRÁVĚNÍ Jízda na kole (s. 9)	<i>Krátký úryvek o tom, jak se Milada učila jezdit na kole</i> - seřazení vět v příběhu do správného pořadí	- vypravují o tom, jak se učili jezdit na kole - vyjmenují, na co musí při jízdě na kole dávat pozor
POPIS Výroba draka (s. 10)	<i>Obrázek draka s osnovou výroby</i>	- s pomocí osnovy říkají, jak vyrobit draka - vzpomínají, zda znají nějakou básničku o drakovi, sami básničku vymyslí
POPIS CESTY Cesta na kole do školy (s. 15)	<i>Obrázek krajiny s dopravní infrastrukturou</i>	- popíše cestu Jendy na kole do školy podle obrázku s využitím náповědných slov (odjet, nadjet, podjet, předjet, vjet, vyjet, zajet)
VYPRÁVĚNÍ Členění textu (s. 22)	<i>Pověst o Libuši a Přemyslovi</i> - úvod; - větné celky + odstavce; - závěr - sestavení osnovy vyprávění	- z přiloženého textu vybírají vhodný úvod, závěr a zbylé větné celky dělí podle významu na vhodné tematické odstavce - sestavují osnovu vyprávění
POPIS OBJEKTU Popis domu, pokoje (s. 25)	<i>Obrázek jednotlivých pokojů v domě</i> - práce s textem - popis různých typů domů (hlavní znaky, kterými se liší)	- pracují s textem Dům Dvou Sluncí, vymýšlí pokračování a zdůvodňují, proč se dům jmenuje právě takto - popisují různé typy domů a uvádějí hlavní znaky, kterými se od sebe liší - podle obrázku popíše jednotlivé pokoje v domě, poté si zvolí jednu místnost a její interiéru upraví tak, jak by se jim nejvíce líbilo - zahrají si na hostitele a "provedou" spolužáky svým bytem či pokojíčkem
POPIS OSOBY Popis vodníka, popis známé osoby (s. 29)	<i>Text o vodníkovi (podle J. Pechy)</i> - osnova popisu (body k osnově získají tak, že vymyslí nadpis ke každému odstavci textu: <i>Popis osoby - uvedena nabídka výrazů: (postava - urostlá, drobná; obličej - oválný, usměvavý; vlasy - černé, vlnité; vlastnosti -...)</i>	- sestavují osnovu popisu vodníka - tvoří osnovu pro popis jejich oblíbené pohádkové postavy, jejíž popis píše podle vytvořené osnovy - vyberou některou známou osobu (herec, zpěvák, politik aj.) a popíše ji za pomoci nabídky výrazů tak, aby ji spolužáci dokázali uhodnout

VYPRÁVĚNÍ + POPIS Vánoce (s. 37–38)	<i>Téma Vánoce</i> - úryvek textu o štěstí (podle Ch. Baradeanové) - básnička o vánočním stromečku - úryvek textu o vánočních dárcích	- žáci se na základě textu zamýšlí nad tím, co pro ně znamená být šťasten a které období v roce je pro ně nejšťastnější - popisují, jak doma strojí vánoční stromeček - zahrají text o dárcích jako rozhovor ve dvojicích - na základě dané osnovy vypráví o tom, jak dali Ioni dárek rodičům nebo kamarádovi - píší přání do nového roku kamarádovi či prarodičům - popisují výrobu chlebičků či jednohubek pro sváteční pohoštění
VYPRÁVĚNÍ Dokončení příběhu (s. 43)	<i>Úryvek textu o chlapci Vaškovi</i>	- žáci si přečtou vyprávění o Vaškovi a poté ho dokončí za použití zadaných slov (zmrzlina, deštník, peřina, liška, kolotoč), přičemž slova mohou použít v libovolném pořadí
ROZHOVORY, OMLUVA (s. 44)	<i>Vyjádření omluvy</i> - nutnost uznat chybu a umět se omluvit - omluva v různých situacích (rozbité okno míčem, zapomenutý nákup, pozdní příchod, převrhnutý talíř na paní učitelku aj.)	- tvoří skupiny po 2-3, rozdělí si role a sehrají dané situace
POPIS Želva bahenní (s. 53)	<i>Úryvek textu o želvě bahenní</i> - sestavení osnovy textu, - popis vlastními slovy - popis podle osnovy	- žáci si přečtou text o želvě bahenní a na jeho základě tvoří osnovu, podle které následně píší popis želvy vlastními slovy - tvoří osnovu a podle ní popis svého oblíbeného zvířete, který přečtou v čase minulém a převypráví v 1. osobě jednotného čísla
TELEFONICKÉ A PÍSEMNÉ VZKAZY: tel. rozhovor, vzkaz mamince (s. 62)	<i>V textu nadnesena situace k řešení (Kájova babička telefonovala, že koupila pejska a domluvili se, že se na něj přijde podívat)</i>	- ve dvojicích předvádí rozhovor Káji s babičkou - píší vzkaz mamince, aby věděla, kam Kája šel
PSANÍ DOPISU Neznámému chlapci/dívce (s. 62) Mamince z výletu (s. 64)	1) <i>Dopis neznámému chlapci/dívce, který/á si chce s někým dopisovat.</i> Dopis musí obsahovat: - datum, - oslovení, - rozloučení 2) <i>Dopis z výletu, školy v přírodě či hor</i>	- píší dopis neznámému chlapci nebo dívce, kteří si chtějí s někým dopisovat, na základě zadané osnovy (představení, údaje o obci/měště, kde žijí, záliby, otázky, které mají na kamaráda, rozloučení, adresa) - píší dopis mamince z jakéhokoliv místa na zeměkouli, kde jsou na výletě již tři dny (čím se tam dopravili, jak to tam vypadá, kde bydlí, co jí, co dělají po celý den)
VYPRÁVĚNÍ Podle obrázků (s. 72–73) Básnička (s. 75)	1) <i>Obrázky s příběhem</i> 2) <i>Úryvek textu o vodnicích (podle J. Čapka)</i> 3) <i>Básnička (podle K. J. Erbena)</i>	- podle obrázků převypráví, co se přihodilo v minulém čase - vymyslí krátký příběh o velkovodníkovi nebo o malovodníkovi - vypravují, co všechno můžeme dělat u vody a ve vodě - čtou básničku a uvádí vlastní případy, kdy jim rodiče radili, oni neposlechli a jak se jim neposlušnost vymstila
VYPLŇOVÁNÍ DOTAZNÍKU Přihláška čtenáře (s. 75)	<i>Přihláška čtenáře do veřejné knihovny</i>	- žáci si zkouší, jak by poprosili knihovnici o formulář a o radu, jak přihlášku vyplnit - vyplňují přihlášku čtenáře
POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU Popis výroby větrníku (s. 76)	<i>Podrobný popis výroby větrníku i s názornými obrázky</i>	- sestaví seznam věcí, které budou pro výrobu potřebovat - popisují vlastními slovy, co je na obrázcích - píší pracovní postup při výrobě papírového obalu na knihu, skládání čepice nebo parníku z papíru
ŘEČ PŘÍMÁ A NEPŘÍMÁ s. 89–90	<i>Úryvek textu:</i> - přímá řeč uvádí doslova řeč mluvčího, je na začátku a na konci ohraničena uvozovkami - uvozovací věta uvádí, kdo řeč pronesl	- čtou text podle rolí (otec, syn) - v textu o ptácích (podle K. Čapka) rozdělují promluvy jednotlivých ptáků a předvádí jejich dialog

Učivo stylistiky v učebnici českého jazyka pro 2. období 1. stupně (5. ročník)

NAKLADATELSTVÍ NOVÁ ŠKOLA, učebnice Český jazyk pro 5. ročník (Chýlová, Janáčková, Minářová, Zbořilová, Nová škola, Brno 2003)

slohový útvar / téma	Informace k tématu (poučky, ukázky zpracování)	Didaktický postup, úkoly k tématu atd.
VYPRAVOVÁNÍ Reprodukce textu: Příhoda z prázdnin (s. 12–13) Zoologická zahrada naruby (s. 34)	Vypravování - slohový útvar, který seznamuje s příběhem, dějem nebo událostí - má vypravěče - bývá dějové (časté užití sloves) Osnova - přehledné zachycení hlavních myšlenek - pomáhá při plynulé reprodukci příběhu	<i>Příhoda z prázdnin</i> (podle časopisu ABC) - přečtou si Tomášovu příhodu z prázdnin a odpovídají na otázky k textu - hledají v textu slovesa, vymýšlejí nadpis, sestavují osnovu a převypráví příběh vlastními slovy, mění příběh, např. úvod, průběh děje či závěr - vypravují svůj příběh z prázdnin nebo okolí podle své osnovy Zoologická zahrada naruby (podle P. Bárty) - zamýšlí se nad názvem a jeho zdůvodněním, srovnávají s naší ZOO - zapisují si hlavní myšlenky a tvoří osnovu, podle které vypráví příběh o ZOO, hledají v textu místa, kde vypravování přechází v popis
Vyprávění podle obrázků (s. 24)	<i>Obrázkový příběh</i> Vypravování mívá 3 části: - úvod, seznamuje s místem děje a osobami - stať, co se stalo, jak se to stalo - závěr, konec příběhu, jak vše dopadlo	- skládají děj z pomíchaných obrázků do správného dějového pořadí - skládají k příběhu osnovu, převyprávují ho - vymýšlí vhodný název a doplňují závěr - jaké si mohou vzít z příběhu ponaučení?
POPIS Popis předmětu (s. 40)	<i>Obrázek teploměru</i> - popis je slohový útvar sdělující, jak lidé, zvířata nebo věci vypadají, jaké jsou části děje nebo jak se co dělá - popis předmětu, osoby, prostředí, děje, pracovního postupu - popisujeme nejprve vše důležité a nápadné - postupujeme zleva doprava, zdola nahoru nebo naopak	- vysvětlují, k čemu slouží teploměr - podle obrázku předmět popisují - písemně popisují další druhy teploměrů, které znají - píšou popis libovolného předmětu jako hádanku pro spolužáky - k uvedeným podstatným jménům (třída, kniha, škola, dům, zahrada, kamarádka, prázdniny, sešit, míč) doplňují alespoň 3 vhodná přídavná jména
Popis pracovního postupu (s. 50–51)	<i>Perníkáři</i> (podle M. Janotky a K. Linharta) Popis pracovního postupu - přesné pořadí všeho, co musíme udělat a jak to musíme udělat (pořadí činností nesmíme plést) - slouží jako návod k práci	- přečtou si příběh o perníkářích a popis přípravy perníkového těsta - popíší vlastními slovy, co všechno tenkrát perníkové těsto obsahovalo a jaký byl postup práce - tvoří popis výroby vánoční dekorace dle nabídky - popisují cestu ze školy domů pro spolužáka, který by je chtěl navštívit
Popis děje a pracovního postupu (s. 65)	<i>Lov ryb v indiánské osadě</i> (podle F. Flose) Popis děje - zachováváme postup, nejčastěji popisujeme děj tak, jak ve skutečnosti probíhal, jak se rozvíjel	- přečtou si text a zamýšlí se, zda z popisu pochopili, jak lov vypadá - vyhledávají slovesa, kterými autor popisuje děj - u sloves určují osobu, číslo a čas
Popis osoby, postavy (s. 80)	<i>U dědečka hastrmana</i> (podle K. Sojkové) - příběh a obrázek hastrmana - popis je často součástí vypravování - popis vodníka je popis postavy	- v ukázce o hastrmanovi vyhledávají v textu popis postavy a popis obydlí - rozhodují, zda v ukázce převládá popis nebo vypravování a zdůvodňují - nahrazují podtržená slovesa jinými slovesy s podobným významem - zkouší zpřesnit popis, k daným podstatným jménům doplňují vhodné a výstižné přídavné jméno - vymýšlí jiný vhodný název ukázky - do sešitu podrobně popisují, jak obvykle vodník v pohádkách vypadá

<p>DOPIS s. 108–109</p>	<p><i>Ukázka dopisu Zdeňka Vlášky</i> Dopis - slohový útvar, ve kterém něco někomu písemně sdělujeme</p> <ul style="list-style-type: none"> - osobní dopisy (píšeme známým lidem) - neosobní, úřední dopisy (dopisy úřadům, podnikům) <p>Náležitosti dopisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - datum (příp. místo a datum), oslovení adresáta - úvodní pozdrav, příp. zdůvodnění, proč píšeme - vlastní obsah dopisu - závěrečné přání, výzva k něčemu (nemusí být) - pozdrav a rozloučení - podpis <p>Obálka obsahuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (vážený) pan, paní, slečna, žák - celé křestní jméno a příjmení (příp. tituly) - název ulice a číslo domu - obec, město, PSČ 	<ul style="list-style-type: none"> - v ukázce dopisu vyhledávají zájmena a určují jejich druh - určují, čím dopis začíná, čím končí, z kterých částí se skládá - vyhledávají hovorová spojení, vyjadřují spojení užitá v dopise jinak - píše dopis spolužákovi do lázni nebo do nemocnice, vyplňují obálku - dopis se stejným obsahem napíše také nemocné paní učitelce a zdůvodní, v čem se budou oba dopisy lišit - čtou si příklady psaníček (vzkazů) a určují, čím se liší od dopisů
<p>TISKOPISY Poštovní poukázka Průvodka Podací lístek (s. 116–118)</p>	<p><i>Úryvek o poštákově Kolbabovi</i> (podle K. Čapka) <i>Ukázky tiskopisů</i> Tiskopisy - úřední písemnosti, které slouží ke sdělení důležitých věcí</p> <p>Poštovní poukázka</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyplňujeme jméno a adresu odesílatele - komu posíláme peníze (jméno adresáta) - částku (správné psaní číslovek) <p>Podací lístek</p> <ul style="list-style-type: none"> - slouží k odeslání doporučeného dopisu <p>Průvodka k balíku a podací lístek také obsahují adresu odesílatele i adresáta. Nesmíme škrtnat!</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odpovídají na otázky k textu o poštákově Kolbabovi - vyhledávají pojmy listonoš a pošták ve Slovníku spisovné češtiny, popisují jeho práci - seznamují se s některými tiskopisy a zkouší si je vyplnit - píše vzorově svou adresu - zahrají si ve třídě na poštu, u tří přepážek vyřizují záležitosti v příkladech
<p>Telegram (s. 133–134)</p>	<p><i>Tiskopis telegramu, ukázka textů telegramu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - krátký slohový útvar, v němž sdělujeme nejdůležitější věci, mívá vážný důvod - text bývá velmi stručný, adresa je ale přesná, bez zkratk - vyřizujeme na poště nebo diktujeme do telefonu - blahopřejný telegram bývá také stručný, ale více citový, pošta jej doručí na ozdobném papíře 	<ul style="list-style-type: none"> - srovnávají tři ukázky telegramů a uvádí, čím se telegram vyznačuje a čím se liší od dopisu - píše omluvný telegram babičce, že nemohou přijet na víkend - píše omluvný telegram kamarádovi a jeho rodičům do sousedního města, že nemohou přijet na návštěvu - píše spolužákovi jakýkoliv telegram, ve kterém mu něco sdělují, telegramy si vymění a přesvědčí se, zda mu rozumí - píše blahopřejný telegram k narozeninám někomu z příbuzných - rozdělí se na 3 skupiny - 1. píše dopis, 2. píše telegram, 3. zatelefonuje